

שבת הראי"ה

ליקוטים מתורתו של הצדיק והחסיד, מרא דארעא דישראל, שר התורה ורועה ישראל
רבי אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל

פרשת
בראשית
גליון מספר 96

יוצא לאור ע"י ארגון 'אור האורות' להפצת תורת הגה"צ הראי"ה קוק זצ"ל * שאלות ותגובות ניתן לשלוח לכתובת: רח' הרב צבי יהודה 6 דירה 3 בת-ים, או בדוא"ל: reiyyaa@gmail.com
או להתקשר למספר: 0546573528 * תרומות ניתן להפקיד בבנק הדואר חשבון מס' 20778885 * ניתן לקרוא את העלון גם באתר: www.yeshiva.org.il * ניתן לקבל את העלון במייל מדי שבוע

אורות הפרשה

ביום אכלך ממנו מות תמות וב, יז.

"המוות בא בעקב החטא, לולא החטא הקדמון, לולא הלך האדם אחרי תאוותיו הבהמיות, הייתה התחושה הרוחנית מופיעה עליו כרוב אורה. אין אנו מתחילים את התולדה האנושית מהגשמתו הגלויה של האדם, שבאה אחרי נפילה עמוקה. יסוד המציאות מתחיל באדם בהיותו העליונה, בהיותו מואר הארה רוחנית לפי תכונת עצם נשמתו. והנשמה במילוי החיים מוארה היא חוצה לגייתו ופנימה, היצירה הגופנית המרתקת את מאורה של הנשמה אל הגוף, והיא פועלת בו את פעולתה. לולא נפל האדם ברשת השכחה, ושאיפתו אל הגדולה העליונה, שהיא העבודה האלוקית, עבודת גן עדן לעובדה ולשומרה, לא חדלה, והיא רק היא היתה מכשרת את המשכת החיים, אז החיים בעצמם, בהתאימם אל המטרה הנישאה הכללית, של היותו של האדם האצילתי, אינם צריכים להיפסק [...]. המוות מום הוא ביצירה, [עם] ישראל נועד להעבירו, חרפת עם הוא לנו, וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ, כי ד' דיבר" [מגן הראי"ה, 'אורות הקודש' ח"ב עמ' שצח].

בזעת אפיקך תאכל לחם וג, יט.

"העולם עומד על צלעות ממעל למצב עבודת האדמה בצורתה האומללה, שתואר קללה יש לה. הזריעה וכל עמלה, הזריה, והניכוש שקדם לקצירה, כל אלה תוצאות של נפילה הן, מעקבות החטא, בזעת אפך תאכל לחם. יעלה רוח האדם למעלה, ותענה הארץ לעומתו ברכה עליונה [...], וגלוסקאות וכלי מילת מארץ יצמחו, ועבודת האדם גם המעשית תיקח לה תואר עליון יותר. מעין עליה זו הוא אור המתגלה בשמיטה, בשבת הארץ, שנה של שבייתה מכל עבודת הארץ, ודי לאדם בברכת האדמה, ממתת ד' עליה, וההתחרות האנושית חדלה, והלב מתענן עד כדי הכרת אהות כל החיים כולם, "ולבמהתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכל". אמנם גם יובל, גם שמיטה, רשמים הם של עולם חדש, שהעולם ההווה איננו מניח לקבוע את כל החותם כולו, אבל מבשרים הם טוב עליון, הבא מזריחה של רוחניות יותר עליונה. אבל בין כך וכך חובת האדם בצורתו המדעית לרומם את עבודת האדמה משפלותה, וזה עושה אור ד' במדע האנושי, ו"עתידין כל בעלי אומניות שיעמדו על הקרקע", הקרקע תצא מקללתה בחלקה היותר גדול, מפני שהחכמה תגאלנה. אבל כל זה תהיה גאולת האדם, שהיא רק תכשיר גאולת העולם. אבל גאולת העולם עצמה תתרום מעל הצורך של עמידה על הקרקע, ולא חובה כי אם עדן תישאר עבודת האדמה, ובגן עדן יטייל האדם, ושמה יהיה לעבדה ולשמרה, והעדן עצמו "עין לא ראתה אלוקים וזולתך יעשה למחכה לו", הוא למעלה מכל עבודה ומכל שמירה" [מגן הראי"ה, 'שמונה קבצים', קובץ א' פסקה תתסח].

אורות הראי"ה

חסידות "בית אברהם" חסידי מרן הראי"ה בעיירות פולין (ח"א)

פרק א':

חסידי 'בית אברהם'

הגיעו קרני ההוד, ולמרות הניסיונות של היריבים למעט את דמותו ולסלפה, גברו קרני אורו על כל המטשטשים, ורבים הבחינו באור היקרות הזוהר ונמשכו אליו בחבלי קסם.

ר' יצחק גרשטנקורן זצ"ל מייסדה של בני ברק, שלצד היותו חסיד סקרנביץ היה גם מקורב למרן הראי"ה, כותב בזכרונו את העמולת העתונות בפולין:

"בפולין אז מקובל היה הרושם שבירושלים יושבים שני רבנים ראשיים של הישוב, אחד המשמש בא כוחה של היהדות החרדית הרב ר' יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, ואחד - מנהיגה של היהדות הנאורה, הרב ר' אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל. אני כשלעצמי תיארתי לי את הרב קוק זצ"ל בדמותו של רב מודרני. העיתונות החרדית בפולין הייתה מעלה ערכם וסמכותם של מתנגדי הרב קוק זצ"ל.

וכמה גדולה הייתה השתוממותי למראה עיני בביקורי הראשון אצל הרב קוק זצ"ל בביתו (בירושלים), ראיתי לפני צדיק קדוש מן המועטים שבדור, כמה צדקות, כמה אצילות נסוכה הייתה על קלסתר פניו הקדוש! כמה פשטות שבענווה טבועה הייתה בכל תנועה מתנועותיו, כמה היה פה קדוש זה מפיך מרגליות כמעין נובע תורה ויראת שמים, חבת הארץ ואהבת ישראל! רבה הייתה התפעלותי באותה שעה מכל דבר ודבר שיצא מפיו הקדוש, הן בתורה והן בחכמה דברים ערומים ביראה, כמפי גאון קדמון".

"נתקיים ברכנו [הרב קוק] 'ושמעו הולך בכל המדינות'. בתקופה שלאחר הצהרת בלפור [...] נפעמו הלבבות ובייחוד בין המוני החסידים לשמע שמו של הרב קוק ותורתו באהבת ישראל ובנין ארץ ישראל. רבים וגם שלמים מבין האברכים החסידים, חריפים ומפולפלים, נמשכו אחר תורת הרב, ואכן נתקשרו אליו כמו חסידים לאדמו"ר" [ר' יוסף צימבר ז"ל, מחסידי גור בלודז'. מובא בספר 'אור מופלא - מרן הרב קוק זצ"ל עמ' קנא].

מתוך עדויות שונות ומסמכים נדירים מתגלה עולם מרתק של חסידי מרן הראי"ה בעיירות פולין. במשך שנים לא מעטות הייתה קיימת 'חסידות הרב קוק', על כל המשתמע מכך, ובשבועות הקרובים נספר בהרחבה על כך.

'בית אברהם' - חסידי מרן הראי"ה

עובדה ידועה ומפורסמת היא, שגדולי הצדיקים והחסידים שהתגוררו בארה"ק דבקו במרן הראי"ה. מה שפחות מפורסם הוא, קיומו של חוג חסידים-מעריצים דומה גם בפולין הרחוקה. יש בעובדה זו חידוש גדול, משום שהיא מלמדת כי גם למרחקים

חברי ביהב"נ 'בית אברהם' בלודז' ע"ש מרן הראי"ה קוק זיע"א

עומדים (מימין לשמאל): נח סקוברונסקי, טוביה זלוצקי, הרב משה סוכבסקי, דוד שמרגד, יעקב קוולובסקי מפיטרקוב, יחזקאל מורגנשטרן, יעקב גוסטמן, אריה שמולביץ, יושבים: יעקב קוולובסקי מרדומסק, אהרן אקוביץ, דב קורננדו, אברהם אהרן בורנשטיין, ר' יעקב אלחנן פלאי.

החסידים שהתקרבו למרן הראי"ה

בעת כהונת מרן הראי"ה כרבה של ירושלים, התקבצו סביבו יהודים רבים וביקשו תורה מפיו. בתוך מקורבים אלו בלטו החסידים, אשר לצד השתייכותם לחצרות אדמו"ריהם – בחרו להסתופף בצל הראי"ה והיו דבוקים בו בלב ונפש. דבקות זו נשאה לעיתים אופי 'חסידי' מובהק, כמו מסירת 'קויטלאך' וכדומה. כך למשל היה יחסו של ר' אליעזר מאיר ליפשיץ זצ"ל לרבו הראי"ה. בין החסידים הידועים שדבקו בראי"ה ניתן למנות את הת"ח הבאים: ר' קלמן אליעזר פרנקל זצ"ל (עורך 'שמועות הראי"ה'), שאביו היה חסיד בית סוכצ'וב והוא נמשך אל צאצאי בית ווארקא; ר' יצחק גרשטנקורן זצ"ל, חסיד סקרנביץ; ר' ישעיה הורביץ זצ"ל, מרבני חב"ד; ר' מאיר דוד שוטלנד זצ"ל, שהיה מגדולי חסידי לעלוב והיה גם שמשו של הראי"ה, וכן עוד חסידים גדולים ומפורסמים [ראה בספר: 'זכרונותי על בני ברק' ח"א עמ' עה]. בנוסף לכך, היו אדמו"רים גדולים שהיו מקושרים למרן הראי"ה, ביניהם האדמו"ר ר' שלומק'ה מזוועהל זצוק"ל.

אדמו"רותו של הראי"ה התגלתה במיוחד בשבת. "ובשבת קודש שריא עליי שכינה חסידית, ובעת רעוא דרעווין בעת שלוש סעודות הופיע כאדמו"ר חסידי", מספר ר' קלמן אליעזר פרנקל זצ"ל, שהיה מהמשתתפים הקבועים בסעודה שלישית אצל מרן הראי"ה.

בנוסף לכך היו חסידויות גדולות שהיו מקורבות למרן הראי"ה, כמו למשל חסידות קרלין. הרב יהושע העשיל הלטובסקי זצ"ל, שהיה זקן חסידי קרלין בירושלים ומנהיגם, היה נוהג ללכת להסתופף בצילו של מרן הראי"ה זצ"ל, בעיקר בסעודה שלישית, וכמוהו עוד רבים מזקני וחסידי קרלין. שמענו מפי אחד מזקני חסידי קרלין בירושלים, כי הוא זוכר שבבית המדרש של חסידות קרלין בעיר העתיקה היה קבוע על הקיר לוח שיש שעליו כתוב: "חברת משניות בנשיאות מרן הגראי"ה קוק שליט"א". וכך היו חסידויות נוספות שהושפעו מאורו של מרן הראי"ה.

מעניינת עדותו של רבי מנחם מנדל פרוש זצ"ל, תלמידו של מרן הראי"ה: "כדאי לציין שדווקא אצל החסידים ובייחוד בישיבת חיי עולם לא נמצאו מתנגדים ובעלי ריב נגד רבנו כמו שהיו בעדת הפרושים, ובייחוד אצל בני כולל אונגרין הידועים לקנאים קיצוניים ובעלי שיטות התבדלות" [בתוך החומות' עמ' 214].

כשעלה לארץ ר' שמואל חיים לנדוי זצ"ל, שהיה חסיד קוצק, הביאוהו בעיות מסובכות בענייני הציבור לדיונו ועינונו של מרן הראי"ה, והוא התרשם עמוקות מרוחב תפיסתו ועומק ראייתו. פעם אחת, לאחר התייעצות ממושכת, יצא נפעם ונרגש והכריז: יש לנו רבי גדול, ואין אנו יודעים להיות לו ל"חסידים"!

והנה לעומת זאת, נמצאו יהודים בפולין הרחוקה, שדווקא הם ידעו כיצד להיות ל'חסידים' של ה'רבי' הגדול הזה: הם הקימו "שטיבל" לתפילה ולתורה, קראו שמו "בית אברהם", על שם ה'אדמו"ר" – מרן הראי"ה.

הייתה זו 'חסידות קוק' בפולין – חוג חרדי שהעריך את הראי"ה וראה בו אדמו"ר כפשוטו. הם למדו בעומק את תורתו ומשנתו, אימצו את מנהגיו ועלו אליו לרגל בחגים. נפשם דבקה בו, והם התקשרו אליו כמו חסידים לאדמו"ר. בצמא שתו את דבריו, ובכל דבר ודבר פנו אליו בשאלה ועשו על פי הוראתו והדרכתו. ולא רק חסידים פשוטים היו בחסידות זו, אלא גם רבנים גדולים ונכבדים, ובתוכם רבני קהילות ועיירות.

בארבעת המקומות הבאים הוקמו סניפים של חסידות זו: פאביניץ, לודז', וולצלווק (שבוורשה), וזיראדאוו.

הרקע להקמת 'בית אברהם'

אגודות אלה נוסדו על רקע קיומם של פערים בין תפיסה כלל-ישראלית מחד, ובין התמקדות מגזרית-כיתתית מאידך; בין 'התקשרות לצדיק' מחד ובין מודרניות מאידך. היהודים שחברו לאגודות אלו הרגישו כי חסר מענה לאומי מספק בקרב המנהיגות החרדית המצויה בחו"ל, וביקשו להם דמות אחרת, כוללת יותר, ע"מ להידבק בה. עדות ממשית למתחים שכאלה ביטא אחד מראשי קהילת 'בית אברהם' – ר' יעקב אלחנן פיליק (פלאי) ז"ל מלודז', בתוך אגרת שכתב בשנת תרצ"ב:

"בזמנים האחרונים הרגשתי מאד את החיסרון ליהודי הדתי אם אין לו התקשרות לאיזה צדיק הדור. אך כמובן שלאנשים כמוני [...], אינם יכולים להידבק ולהתקשר אם לא בצדיק עליון באמת, התופס את ההוויה הישראלית תפיסה כוללת ומקיפה, כמו מרן הרב קוק שליט"א."

בשבועות הבאים נספר בפירוט על קהילות חסידים אלו, וכן על היענות מרן הראי"ה לבקשותיהם.

"מצוה גדולה

לעשות רצון צדיק וקדוש"

מתוך מכתבו של האדמו"ר מסטרטין זצוק"ל [פורסם בעלון 'שבת הראי"ה' גיליון 75].

"בעת שבא הרב קוק זצ"ל לירושלים, הייתה קבלת הפנים מבני ירושלים גדולה לאין שיעור במסירות ואהבה מכל החוגים והישיבות של ירושלים. כשהגיע לביתו, היה שם קהל גדול ודוחק גדול, והייתה שמה ספה, ועליה שכב מורי ורבי הגאון רבי יעקב משה חרל"פ זצ"ל. הרהבתי עוז בנפשי ושאלתי אותו ברמז דק אולי יכול לשבת על הספה כדי שיהיה מקום גם לעוד אנשים זקנים לשבת. השיב לי מורי ורבי ואמר לי בזה הלשון: הרב (קוק) אמר לי שאשב לנוח על הספה. א"כ בכל רגע אני מקיים מצוה גדולה לעשות רצון צדיק וקדוש, וכל רגע הוא יקר וחביב לי מאוד, ואיך אוכל לקום ולהפסיק גודל קדושת המצוה ונחת רוח שיש לי מזה."

העלו יוצא לאור בסיוע

'דפרי שיר' –

הדוכן שלד לספרי קודש

ומוסיקה יהודית.

להזמנות: 077-3220338

סניפים:

תחנה מרכזית י-ם.

אצ"ל 60 ר"ג.

איכילוב 8 פ"ת.

תרבות יהודית מקורית